

sobretot en dies de neu, que segueixen els gossos dels caçadors», Maestr., Pna. (GaGirona, p. 360).

Es veritat que en altres comarques val. ho pronuncien amb la sonora: en el xurro aragonès, tan arcaic de Fanzara (on el parlar va mantenir les antigues sonores tot i ser aragonès) *frezár* (amb *s* sonora) «defecar el conejo», *frezéro* «donde lo hace» (Gulsoy, 1962), «*fréza de koniils*: caguerades» a Catadau, «excrement de la caça» a Bellús de Xàtiva (1962).² Però s'explica fàcilment aquesta sonora per la confusió, en què fins savis lexicògrafs han caigut, entre el nostre mot i la fava i fulla de cucs *FRESA* (veg.), que tenia etimologia diferent amb *-s* senzilla etimològica, i significat força diferent si bé no del tot inconnex; més que més trobant-se la sonora només en unes poques localitats ja no llunyanes de l'apitxat, on s'han d'esperar ultracorrecions ben freqüents.

Ara bé si en català, almenys fins ací, registrem només documentació moderna, a l'article *DISFRESSAR* (i *DCEC-DECH DISFRAZAR*) n'he donada molta de directa o indirecta amb data ben antiga, fins medieval: cat. ant. *desfreçar*, he demostrat allà que valgué primer 'dissimular' i originàriament 'esborrar els rastres, la pista' (d'on 'tapar amb màscara o careta' o canviant de vestit); també allà hem vist que a Mallorca aquest 'dissimular', 'estrafer el vestit' es formà com a derivat, directe i sense prefix, de *fressa* 'rastre', car es diria primer *fressar* 'recórrer el rastre tapant-lo' > 'dissimular', 'disfressar', i amb nova derivació, postverbal: «*fressa*: disfressat, màscara», *DFgra.*, *fressa* «pretexto o disfraz», i «vestido de singular invención, màscara», *Damen.*; «jo he vist *fresses* dins sa corema i tot» (La Roqueta), «no vull *fresses*: no vull veure per casa gent de poca serietat» (=al. *keine Fratzen!*, *das ist ja Fratzen schneiden!*).

Així mateix demostro allà que el significat de *desfreçar* 'desfigurar' i 'dissimular, amagar (la seva bellesa, una dona)' ja es troba en obres d'Eiximenis i en el *Curial*; que en llengua d'oc ja hi ha diversos exs. de *fressa* 'pista d'un animal' en el S. XIII (Rayn. III, 398); i que en castellà el mot és *freza* i amb el significat «la señal u hoyo que hace algún animal escarbando u hozando», documentat des de 1582, i el tenim amb *-ç-*, *freçar* i *freçar* (que en cast. antic postula inequívocament *-CTI-* mai *-SS-* o *-S-* i ni tan sols *-YCI-* o *-YTI-*) > *-z-* sonora en Guillén de Segovia, a. 1475; però això no és sols del dicc. de Rims del castellà antic sinó igual en el més antic nostre, el *Torcimany* de L. d'Aversó (c. 1390) que porta *freça* i *desfreça* en rima amb *endreça*, *redreça* i altres verbs semblants (55).

Bastarien aquestes consideracions fonètiques i aquestes africades fòniques i gràfiques per descartar l'etimologia *FRESSUS*, *FRESSARE, «cruixit, cruixir» en què es va engrescar En Moll (*AORBB* II, 1929, 45; *AlcM*),³ afegim-hi que el participi de *FRENDERE* no era *fressus* sinó *frēsus* amb *s* senzilla i *Ē*, com he explicat als articles *FRESA* i *FREIXURA*; i que per tant ni la forma (consonàntica i vocàlica), ni el significat no convenen, etc.

La bona etimologia dels cat. *fressa* i *fressar* ja va

indicar-la Tallgren (*Glanures* III, 216), *FRICTIARE 'refregar, fer fregadís', i per a les formes de les altres llengües romàniques M-Lübke (*REW*, 3506), Wartburg (*FEW* III, 788) i jo (*DCEC/DECH*, s. v. *disfrazar*). I encara n'hi ha indicació semàntica més immediata, en l'acc. de *fressar* aplicada als ous del peix: *fressa* «señal que deja el pez cuando se ha restregado en la piedra para desovar», *Damen.*, «l'acció de desovar els peixos en l'arena, els quals fregant ab lo ventre, fan un solquet a on ponen els ous», «rastre d'ouets deixats a la cara de la terra, o en replecs de les fulles dels arbres o plantes, per certs animals desovadors, com els insectes», Maestr., Pna. (GaGirona); Benasc *fressà* «desovar las hembras de los peces» (*enguan ya han fressau les truites*, Ferraz, p. 64). L'explicació de GaGirona és ben palesa aquí per a l'etimologia, i si encara trobéssim desitjable més comprovació tenim *heregà* 'pondre els peixos' en el parlar començat, quasi aranès, de Hos (*Bouts dera M.* XXIX, 48).

Parlarem encara d'altres testimonis antics, l'explicació dels quals no és de les que salten a la vista. Des de la idea de refrec o de fresseig i viceversa es passa fàcilment a la de pressa, precipitació: el qui va de pressa fa remor i no hi ha millor manera de servir la pau i silenci que quedant-se quiet. D'ací que de *FRICTARE* (freqüentatiu de *FRICARE*, més simple però ben pròxim al nostre *FRICTIARE) va venir l'it. *affrettarsi* i el seu postverbal *fretta* 'pressa'. Ara bé en dialectes d'Itàlia el mot d'aquest significat es presenta també en la variant que correspon al nostre *fressa*: *freça* «fretta» en diversos textos del Vènet, de Piacenza, etc., i apareix ja en el *Laudario dei Battuti*, l'any 1377, a Módena (Bertoni, *BhZRPb.* xx, 87).

Doncs un sentit molt pròxim a aquest es veu que té el nostre *fressa*, en el testimoni més antic que se'n pot assenyalar, en JRoig, explicant una història misèrgina de màgia sacrilega: «lo fetiller / dix, si-l pagava / e li portava, / ben amagat, / lo cos sagrat, / cert, ell faria / que la volria / bé son marit; / prest, fet e dit: / en la capella / --- / calat lo vel, / ella-s confessa: / ab mala *fressa* / pres falsament / lo Sagrament / sant, de l'altar: / com qui torcar / se-n vol la boca, / la santa coca / se-n trac sancera; / en candelera / o cofrenet, / com pus secret / pogué, tançà / ---» (*Spill*, 3544), o sigui 'amb perversa llestesa', 'com un joc de mans, en un aclucar d'ulls', per tant=it. *in fretta* 'ràpidament' es tragué l'hòstia de la boca abans de tocar-la amb dents o llengua i sense que el sacerdot s'adonés de què era allò de què s'eixugava o torcava.

En el *Libre de bones costumes, sobre lo joc de Scacs*, de Cèssulis, S. xv, es troba la frase «per aquesta rahó *afreçà* hom estranger en lo teu lit» que *AlcM* vol traduir 'trepitjar' (potser a base de *camí afressat*, però aquest no és 'trepitjar' en el sentit de 'calcigar, posar els peus damunt' sinó 'obrir camí passant-hi!'), i també em sembla que el lexicògraf construeix la frase en forma a penes acceptable, com si es tractés de *hom* per 'un home' (ja fóra estrany que un *home* completament directe fos anomenat *hom*) i d'*estranger* adjectiu, això a part que 'trepitjar un home'... ¿a què